

EEN PAUS IN DE KERKBAN

EEN LES UIT DE GESCHIEDENIS: HONORIUS I EN DE H. SOPHRONIUS

« Zou God dan geen recht doen aan zijn uitverkorenen die dag en nacht tot Hem roepen, of zou Hij ze lang laten wachten? Ik zeg u: Hij zal hun recht doen met spoed. Maar zal de Mensenzoon bij zijn komst wel het geloof op aarde vinden? » (Lc. 18, 7-8) De strijd die abbé Georges de Nantes met de Katholieke Contrareformatie al sedert veertig jaar voert, is gegrondvest op zijn grote liefde tot de Rooms-katholieke Kerk en zijn rotsvast vertrouwen in het Hoofd van de Kerk, Jezus Christus, die beloofd heeft « dat de poorten van de Hel haar nooit zullen overweldigen ».

DE APOSTOLISCHE OPVOLGING

De ononderbroken opvolging van de pausen, van de H. Petrus tot Joannes-Paulus II, is op zich een historisch “mirakel”, dat aanzet tot het geloof in het bovennatuurlijk mysterie van de katholieke, apostolische en Roomse Kerk. « Deze continuïteit, deze wijsheid en eenstemmigheid zijn menselijkerwijze onverklaarbaar. Hier is de genade aan het werk, maar langs de omweg van het intellect en het hart, de welsprekendheid en de diplomatieke gaven van honderden en honderden pausen, theologen, predikers, monniken en maagden, kortom: van het heilige volk Gods » (Franse CRC nr. 69, p. 12).

Wij weten met zekerheid: **de Kerk is gebouwd op de Rots van Petrus.** Dit zijn de onverwoestbare en onwankelbare “grondvesten” van ons Geloof, en in vergelijking daarmee stellen de “grondvesten” van andere godsdiensten niet veel voor. Maar betekent dit dat Petrus of zijn opvolgers nooit kunnen falen in hun zending?

Neen! Het Evangelie en de geschiedenis van de Kerk tonen dit duidelijk aan: « Als Petrus dwaalt, berispt Paulus hem want hij is evengoed een apostel, en

Petrus bekeert zich op een heilige manier van zijn tijdelijke dwaling. En als later de Pausen zich onttrekken aan de plichten van hun ambt en aan de bijstand van de H. Geest, zet de Kerk haar tocht voort in volkomen

gewettigde onafhankelijkheid... Heiligen of eenvoudigen staan moedig op en leggen hun bezwaren tegen de in gebreke blijvende Paus neer » (Franse CRC nr. 69, p. 12).

De studie van de grote crises in de geschiedenis van de Kerk toont ten overvloede de juistheid van deze zienswijze aan.

Toen abbé de Nantes in 1964 de encycliciek *ECCLESIAM SUAM* van Paulus VI gelezen had en zich reenschap gegeven had van de draagwijdte van de nefaste hervormingen die deze Paus beoogde, plaatste hij zijn moeilijke strijd onder de bescherming van de Onbevleete en nam hij als leidsman de H. Sophronius van Jeruzalem: deze heilige monnik had het haast moederziel alleen opgenomen tegen Paus Honorius die zijn ambtsplicht verzuimd had.

In zijn *Lettre à mes amis* nr. 188 (12 nov. 1964) drukte abbé de Nantes de Concilievaarders volgende waarschuwing op het hart:

« Elke keer dat een Concilie of een Paus toe-

De beroemde droom van Don Bosco: de Paus leidt het schip van de Kerk dwars door de woelige wateren van de wereld en triomfeert over alle vijanden die Haar bedreigen, omdat het schip verankerd is aan twee machtige zuilen: de zuil van de Onbevleete Maagd, « Hulp der christenen », en de zuil van de H. Hostie, « Heil der gelovigen ». Don Bosco had deze droom in 1862...100 jaar vóór Vaticanum II.

gegeven heeft aan het dodelijk voordeel van de verzoening of het compromis inzake geloof, werd de wereld in een afgrijpselijke chaos gedompeld. En telkens hebben diezelfde volkeren en machten waarvoor Concilie of Paus ontrouw werden aan het ware geloof, hen korte tijd later op hun beurt verloochend en veroordeeld, omdat ze hen – terecht! – verantwoordelijk stelden voor het ondergane leed. De Concilievaders moeten die ernstige lessen van de geschiedenis goed voor ogen houden. **Zij vertegenwoordigen God bij de mensen maar zij zijn God niet.** Hun gezag is slechts van waarde en leidt slechts tot het goede in de mate waarin zij de wet van God respecteren en zich aan zijn Woord onderwerpen.

« Het voorbeeld dat ik in herinnering ga brengen bewijst dit uitvoerig, en wie kan zeggen dat datgene wat toen gebeurd is zich niet kan herhalen? »

HET GELOOF VAN DE H. SOPHRONIUS

« We schrijven 634. Een groot paus zetelt al tien jaar op de troon van de H. Petrus: Honorius I. Hij kan de vergelijking doorstaan met de H. Gregorius de Grote, wiens administratief, disciplinair en missionair werk hij met succes verderzet. Toch zal één enkele zwakheid weldra zijn naam voorgoed schandvlekken... »

Abbé de Nantes schildert daarop de toestand in het christelijke Oosten, dat verzwakt wordt door tal van ketterijen. De meest recente daarvan, het monophysitisme en zijn opvolger het monothetisme, oefenen zelfs in het begin van de zevende eeuw nog een verderfelijke invloed uit [zie kadertekst]. Op politiek vlak is keizer Heraclius in Constantinopel erg ongerust over de verdeeldheid in zijn rijk, dat dreigt uiteen te vallen onder de dubbele druk van enerzijds aartsrivaal Perzië en anderzijds de Arabieren uit het zuiden. Op advies van de patriarchen van Constantinopel en Alexandrië probeert hij alle onderdanen van zijn immens rijk te verenigen rond een “eenheidsformule”, die vaag genoeg is om de tegenover elkaar staande partijen voldoening te schenken. **Hij tracht dus het onverzoonbare te verzoenen: de ware leer met de ketterij.**

De katholieken aanvaarden deze formule al massaal, uit gehoorzaamheid aan de keizer en aan de patriarchen, als plots de stem weerklinkt van « **een monnik uit Jeruzalem, genaamd Sophronius.** Tegenover de hoofdzakelijk politiek geïnspireerde inzichten van de patriarchen Sergius en Cyrus stelt hij de onaantastbare vereisten van het geloof. Het volk van Jeruzalem is ontroerd door de moed van Sophronius die de keizerlijke almacht durft tarten en de schimmige verzoeningsplannen misprijst, en het kiest hem tot patriarch. Met dit nieuwe gezag bekleed onmaskert Sophronius plechtig in het eenheidsaanbod een verkapte knieval voor de ketterij en een verfoeilijke capitulatie van het geloof. »

De patriarch van Constantinopel schrijft daarop naar Paus Honorius met de vraag dat hij de monnik van Jeruzalem – **die onruststoker en hoogmoedige rebel die met zijn geroep en zijn verzet het zo goed begonnen werk voor de eenheid in het gedrang brengt** – tot de orde zou roepen. En jammer genoeg deelt de Paus de visie van de patriarch... Hij schrijft Sophronius een brief waarin een zin voorkomt die hoogst modern aandoet:

Op het Vierde Oecumenisch Concilie van Chalcedon in 451 wordt de ketterij van het monophysitisme veroordeeld: in Christus is er één enkele Persoon, maar er zijn in Hem twee naturen, een goddelijke en een menselijke, allebei volmaakt, onderscheiden van elkaar maar niet gescheiden en niet vermengd. Dit « diophysitisme » is onverteerbaar voor een groot deel van het Oosten, dat er – ten onrechte! – een heropleving in ziet van de ketterij van Nestorius, die de scheiding tussen de twee naturen van Christus zo groot maakte dat hij Maria de titel van *Theotokos*, Moeder Gods, weigerde!

Om de ketterse “monophysieten” te verzoenen met het “diophysitisme” van Chalcedon, en zo de bedreigde geestelijke eenheid in het Byzantijnse Rijk te redden, spoort de patriarch van Constantinopel, Sergius, de keizer aan tot een noodlottig compromis: het Edict van Heraclius (630) proclameert de eenheid van wil of *handeling* in Christus (monothetisme of monenergisme).

Tegen deze nieuwe dwaalleer die voorhoudt dat er in Christus slechts één wil is, verzet zich de H. Sophronius: als patriarch van Jeruzalem « riep hij een synode samen om de zaak in het reine te trekken; deze synode leidde tot de afkondiging van de *dualiteit* van handeling en wil in Christus. Sophronius waarschuwde de Oosterse patriarchen, in het bijzonder Sergius, en eveneens de Paus van Rome, Honorius I. De leer van Sophronius was kristalhelder: als Christus waarlijk God én mens is, dan heeft elk van zijn twee naturen zijn eigen register van mogelijkheden en handelingen, ook al treden zij in eenklank op »

(Franse CRC nr. 90, p. 10, maart 1975).

« *Laten we ervoor opletten de oude demonen terug tot leven te wekken.* »

Wat? De verdediging van het Concilie van Chalcedon, dat de eenheid van de twee naturen in de ene en volmaakte Persoon van de mensgeworden zoon Gods gedefinieerd had, afdoen als « oude demonen »? Voor de theoloog Sophronius is de redenering van de Paus verwerpelijk.

« **Honorius koos de kant van de Politiek en niet die van de Theologie, en daarmee schoot hij tekort in zijn fundamentele plicht van behoeder van het Woord Gods.** » Sophronius kwam in opstand en beschuldigde de Paus er niet alleen van dat hij de ketterij met zijn compromissen begunstigde, maar bovendien dat hij zélf ketters was. Het feit dat hij de ketterij vrij spel liet, betekende dat hij geen aanhanger meer was van de orthodoxie en de ware leer...

Het lijkt er op dat Honorius I zich helemaal op het einde bewust werd van zijn plichten, maar hij stierf zonder de immense schade hersteld te hebben die hij met zijn ommezwaai aan de Wereldkerk aangericht had. De stem van de H. Sophronius werd niet meer gehoord na de verovering van Jeruzalem door de Arabieren, en hij stierf korte tijd later. De keizer ging nog jaren verder met het opleggen van zijn valse « eenheidsformule » in heel het Oosten. De vervolging breidde zich uit, *in naam van de Paus*, tegen de beste christenen, de echte katholieken, die aangeklaagd werden wegens rebellie. Ondertussen leverden de fanatieke aanhangers van het monophysitisme hun steden nog liever uit aan de Arabieren! Paus Martinus I, die Honorius was opgevolgd en bijgestaan werd door de heilige abt Maximus, spande zich in om zijn voorganger van diens verantwoordelijkheid te ont-

slaan; daarom interpreteerde hij de geschriften van Honorius in de zin van de orthodoxie. Maar hij boekte geen succes: Martinus werd verbannen naar de Krim en Maximus naar de Oostkust van de Zwarte Zee, en beiden stierven als martelaren van de vervolging.

PAUS HONORIUS IN DE KERKBAN

Tenslotte werd Byzantium zijn zinloos schisma en zijn onvruchtbare ketterij moe. Het kwam tot een ommekeer, daarin gevolgd door de kudde van de Oosterse bisschoppen voor wie de wil van de *Basileus* de opperste wet was. ***Een oecumenisch Concilie werd samengeroepen in Constantinopel, in 680, onder het pontificaat van Paus Agathon, om het ware geloof af te kondigen*** – het geloof van de heiligen Sophronius, Martinus I en Maximus, het geloof van de martelaren en het christelijk volk. Dit Concilie sloeg allen in de ban die in meer of mindere mate verantwoordelijk waren voor het tragisch intermezzo. ***Paus Honorius moest mee opgenomen worden in de veroordeling, en zo gebeurde ook.*** Gedurende bijna duizend jaar zullen de pausen in de officiële Roomse teksten het anathema moeten hernemen dat tegen hun voorganger uitgesproken werd, als bewijs voor hun eigen trouw.

Abbé de Nantes: « De personen die in de Kerk met waardigheid bekleed zijn voor het behoeden van het geloof dienen zich ernstig te bezinnen: ze moeten ervoor waken hun verlangen naar eenheid niet boven alles te plaatsen en ze mogen niet onbedachtzaam de denkbeelden van de nieuwe politieke en maatschappelijke machten tot de hunne maken; ze mogen in niets toegeven aan de eisen van de Wereld en van hen die buiten de Kerk staan, en ze moeten elk mistig akkoord en elke spectaculaire verzoening die men hen van alle kanten aanprijst durven afwijzen! [...]

« Zij moeten goed luisteren naar het dreigement dat vervat ligt in één van de basisteksten van ons geloof, de tekst van het zesde Oecumenisch Concilie: *“Wij gaan akkoord om uit de Heilige Kerk van God te verbannen en samen met de andere ketters te anathematiseren Honorius, eertijds paus van het oude Rome, want wij hebben bevonden in de brieven die hij naar Sergius stuurde dat hij diens mening gevolgd is en diens goddeloos onderricht goedgekeurd heeft.”* Deze zin dateert van 28 maart 681. Niemand was erin geslaagd, ondanks verdienstelijke pogingen, om Honorius goed te praten. Niemand heeft sindsdien kritiek durven leveren op het keizerlijk edict dat uitgehangen werd aan de Hagia Sophia en dat de betrokken paus schandvlekte als ***“betrachtiger van de ketterij”***. Zijn brieven werden plechtig in het vuur geworpen samen met de geschriften van de ketters die zich op hem beroepen hadden. »

Honorius had weliswaar geen gebruik gemaakt van zijn onfeilbaarheid om de ketterij te propageren, maar « zijn schuld lag hierin ***dat hij was blijven steken in een dubbelzinnig taalgebruik, dat wel niet voluit een dwaalleer was maar dat aan de dwaling een machtig vrijgeleide gaf.*** » Hij had zijn plicht niet gedaan van Opperherder en opperste bewaker van het geloof: zijn broeders in het geloof bevestigden. Hij was dus wel degelijk schuldig voor God en voor de Kerk, vóór alle anderen.

Eén van zijn opvolgers, de H. Leo II (681-683), formuleerde het zo: *« Honorius heeft geen inspanning geleverd om de apostolische Kerk te doen schitteren door het onderricht van de apostolische traditie. Hij heeft door een verwerpelijk verraad toegelaten dat deze vlekkeloze Kerk werd bezoedeld. In plaats van de oplaaiende vlam van de ketterse leer te doven, wat de plicht is van het apostolisch gezag, heeft hij door zijn nalatigheid het vuur aangewakkerd. »*

Nalatigheid, niet meer dan dat, deed Honorius dus in de kerkban belanden: « Een indrukwekkend bewijs van waarheid dat zo de Kerk van Rome geeft. Ze houdt de eeuwen door één van haar opperherders in de kerkban, wegens ketterij, terwijl ze zichzelf in alle sereniteit onfeilbaar verklaart » (Franse CRC nr. 69, p. 8). Paus Hadrianus II schrijft in dit verband in 869: « Men moet goed beseffen dat de reden voor het anathema de volgende is: ***Honorius was beschuldigd van ketterij, de enige reden waarom het ondergeschikten toegelaten is hun oversten te weerstaan en afstand te nemen van hun perverse denkbeelden.*** »

Abbé de Nantes heeft deze les van de geschiedenis in 1964 toegepast op het Concilie. Maar ook vandaag nog blijven zijn woorden uiterst actueel!

GOD SCHENKT ZIJN GENADE ALLEEN AAN WIE VECHT

Gedurende vier eeuwen, van de vierde tot de zevende eeuw, heeft de Kerk moedig haar geloof in de mensgeworden God verdedigd. « Onze eeuw », schreef de stichter van de Katholieke Contrareformatie in 1964, « loopt uit op een andere grote discussie: nu draait het om ***het geloof in de mens die zichzelf tot God maakt.*** »

« Een sterke partij roept in de schoot van de Kerk op tot vrede door onderhandeling, tot verzoening door dialoog. Belangrijke figuren prediken *eenheidsformules* op basis waarvan een breed akkoord tot stand zou moeten komen onder alle humanisten op aarde, ongeacht of ze gelovig zijn of niet. Het zou volstaan dat het kerkelijk Gezag een duwtje in de goede richting geeft, dat de vroegere vijand merkt dat we écht de wapens hebben neergelegd, en vooral dat hen die in geen enkel geval willen weten van toegevingen op geloofsvlak het zwijgen is opgelegd. Het geheel van de bisschoppen kan maar moeilijk weerstand bieden aan deze geweldige druk...

« Laten we veronderstellen dat iedereen zou toegeven hebben inzake het geloof, uit gehoorzaamheid of uit verlangen naar eenheid. Laten we bovendien veronderstellen dat Sophronius zelf door de knieën zou gegaan zijn uit respect voor Honorius en uit nederigheid, dat hij zou gehoorzaamd hebben en stilletjes afgedropen zou zijn. Zou die prijs niet mogen betaald worden voor de terugkeer van de volkeren naar de eenheid?

« NEEN! Nooit zou men zó mogen gaan redeneren in de Kerk! ***Nooit zal welk gezag dan ook, noch de wil van miljarden mensen die uit zijn op materieel gewin, het kunnen halen op het Geloof!*** Gesteld dat de geloofsbelijdenis van één enkel arm vrouwtje de wereldorde aan het wankelen zou brengen, dan nog mag zij haar stem laten horen, want het is voor de eer van God. Sophronius heeft juist gehandeld. Hij wijst ons op onze plicht!

« En toch was Sophronius op zijn eentje niet de Kerk. Dat geloofde hij zelf geen moment, en ook wij geloven het niet. [...] Weliswaar kan het geloof van de Kerk zich manifesteren in het protest van Sophronius, maar dat doet geen afbreuk aan het principe waarop de katholieke eenheid berust: het Gezag van Petrus, los van zijn zwakheden en zijn compromissen. **Het is omdat wij daarin zo sterk geloven, dat wij er met zoveel aandringen een beroep op doen!** De bron van het heil is dáár, in die aarzelende en gekwelde ziel die ontzet is door de bedreigingen die haar van alle kanten omsluiten [*de ziel van Paulus VI*]. Zij alleen beschikt over het absolute redmiddel waarom wij met grote stemverheffing smeken. »

Men werpt ons vaak volgende tegenwerping voor de voeten: *Is het wel het geschikte moment om de Paus lastig te vallen, nu de Kerk langs alle kanten belaagd*

wordt? Abbé de Nantes gaf lang geleden al het antwoord: **« Het is altijd het Uur van God, en in het geloof bestaat geen opportuniteit.** Het mirakel is niet dat heel de Kerk zich plooit naar de wetten van één enkeling, maar dat het geloof van de Kerk uiteindelijk spreekt – luider dan wat dan ook – in één enkeling: de Paus. Dat is het waarop wij eerst en vooral wachten en dat wij van hem eisen. »

Op dit onverwoestbaar geloof heeft abbé de Nantes veertig jaar geleden zijn grote werk van de Contra-reformatie gebouwd. « En de regen viel neer, en de waterstromen kwamen af, en de winden gierden en stortten zich op dat huis; maar het zakte niet in, want het was gegrondvest op de rots » (Matt. 7, 25). De Rots van de Rooms-katholieke Kerk!

broeder Thomas van O. L. Vrouw van Altijddurende Bijstand

HET GEZAG VAN PETRUS

« De Paus bekleedt de plaats van God maar hij is geen god »

(Georges de Nantes)

« De Paus is onfeilbaar, en dus heeft hij in alles gelijk en moet hij altijd gehoorzaamd worden... » Deze absurde maar wijd verspreide misvatting over het pauselijk gezag is ongetwijfeld één van de hoofdredenen waarom de conciliaire revolutie zo snel en zo algemeen getriomfeerd heeft. Alle gelovigen hebben meer dan ooit nood aan klare taal over dit onderwerp, want de verhoopte Verrijzenis van de Kerk hangt er ten nauwste mee samen.

STEENROTS OF STEEN DES AANSTOOTS ?

« Van toen af begon Jezus zijn leerlingen er op te wijzen dat Hij naar Jeruzalem moest gaan, dat Hij veel moest lijden [...] en dat Hij gedood zou worden, en op de derde dag verrijzen. Petrus trok Hem terzijde en begon Hem tegen te spreken: Dat nooit, Heer; zo iets zal U niet overkomen. Maar Hij keerde zich om en zei tot Petrus: Weg van mij, satan! Ge zijt mij een ergernis! Want ge zijt niet bedacht op wat God wil, maar slechts op wat de mensen willen » (Matt. 16, 21-23).

Deze uiterst scherpe reactie van Jezus moet Petrus incasseren kort nadat hij zich door zijn Meester « Steenrots » heeft horen noemen: de evangelist Mattheus verhaalt de twee schijnbaar zo tegenstrijdige taferelen zelfs in hetzelfde hoofdstuk!

« Hierdoor wordt de zo vaak voorkomende verwarving tussen **onfeilbaarheid** en **zondeloosheid** rechtgezet. In de mate waarin Petrus verlicht is door de Vader en het geloof belijdt in Christus Zoon van God, is hij de Steenrots waarop Christus zijn Kerk heeft willen bouwen. Maar los van die goddelijke bijstand is diezelfde Petrus slechts een arme man zoals alle anderen; verre van een Steenrots te zijn kan hij zelfs een steen des aanstoots worden, namelijk een hindernis op de weg die naar God leidt » (Franse CRC nr. 38, nov. 1970). Anders gezegd: **het is niet omdat hij de naam “Petrus” gekregen heeft – of de opvolger van Petrus is – dat al zijn gedachten, woorden en daden door God geïnspireerd zijn.** Zij kunnen van de mens afkomstig zijn, en dus onderworpen aan de invloed van Satan. Het gaat er om te weten in wie Petrus zijn vertrouwen en zijn geloof stelt: in God of in de Mens?

En dan is er ook nog de **onwankelbaarheid**, door Jezus beloofd: « *Ik heb voor u gebeden, dat uw geloof*

niet zou bezwijken; en gij, wanneer ge u bekeerd hebt, bevestig dan uw broeders » (Lc. 22, 32). Abbé de Nantes legt uit dat het hier gaat « om het voortdurend maar voorwaardelijk en begrensd mirakel van de genade, die het haalt van de zwakheid van de mens. De opvolger van Petrus heeft niet de zekerheid dat hij altijd rechtdoor zal stappen “volgens de waarheid van het Evangelie”. Als hij voorwerp van schandaal is, kan dat het bestaan zelf van de Kerk op het spel zetten en in elk geval de eenheid van het geloof en het heil van de zielen. »

STRIJDER IN HET HART VAN DE KERK

Wat moet men in dat laatste geval doen? De theologen zitten met deze vraag erg verveeld... Maar abbé de Nantes heeft vanaf het begin van de verschrikkelijke crisis die de Kerk door elkaar schudde een duidelijk spoor getrokken: een smal en dus moeilijk spoor, maar één dat volkomen katholiek was en dat hem toeliet het geloof te verdedigen terwijl hij toch “in het hart van de Kerk” bleef, en wij met hem.

« De overtuigde katholieken, en die zijn er zowel in de hiërarchie als onder de gewone gelovigen, worden in dat geval in de tang genomen door twee verleidingen waaraan zij weerstand moeten bieden. **Alles aanvaarden**, de chaos en de teloorgang van liturgie, geloof, zeden..., dat alles op bevel of onder zware druk van een hiërarchie waarvan de Paus het hoofd is. **Ofwel alles verwerpen**, in zijn geheel, omdat het werkelijk te gek om los te lopen is, te schaamteloos en te verderfelijk, waarbij ze dan een Kerk de rug toekeren die hen uitdaagt tot rebellie en openlijk hun vertrek wenst...

« **Deze twee gemakkelijke oplossingen, té gemakkelijke oplossingen, zijn zondig.** Men verlaat niet zomaar de Kerk van Jezus Christus! En men sluit niet zomaar

aan bij de modernistische Hervorming of de progressistische Revolutie! Wat is dan wel de oplossing? *De enige oplossing is de Hervorming te weigeren terwijl men toch in de Kerk blijft.* Maar er is geen mogelijkheid om de huidige Hervorming los te koppelen van de Kerk die haar oplegt! Behalve...

« ... behalve door de Persoon zelf van de Paus aan te vallen, die als het ware – en als enige – de scharnier vormt tussen twee werelden, de wereld van de orde en de wereld van de chaos, die van de Traditie en die van de ondermijning, die van het Werk van Christus en die van de drijfverijen van Belial. Alleen Paulus VI kan in zijn eigen persoon deze twee volkomen aan elkaar tegengestelde werelden laten bestaan, en ons de ene opleggen in naam van de andere. »

Op die manier maken de Pausen Paulus VI en Joannes-Paulus II sinds de jaren zestig misbruik van hun heilig en “onfeilbaar” gezag om ons hun Hervorming op te leggen. Het gaat hier om een overduidelijk misbruik van macht, waartegen het gerechtvaardigd móet zijn zich teweer te stellen. Maar omdat de Kerk een hiërarchische instelling is, moeten de verschillende stappen gerespecteerd worden:

« Men kan alleen maar ongehoorzaam zijn aan een modernistisch pastoor als men niet zijn eigen geloof of zijn individueel geweten inroept maar het geloof van de Kerk dat belichaamd wordt door de bisschop; daarom moet men de ketterse of afvallige pastoor aanklagen bij zijn bisschop. Maar als de bisschop zijn ketterse ondergeschikte verdedigt, moet men deze aan zijn plicht ontrouw geworden bisschop weerstaan door het geloof en de discipline van de Roomse Kerk in te roepen, en die wordt belichaamd door de Paus. *Men moet dan een beroep doen op Rome.* »

« Maar stel dat dit beroep niets uithaalt, omdat de Paus onze ongerustheid en onze verontwaardiging niet ernstig neemt? Stel dat zijn koppige, absolute, angstaanjagende wil de verwoesters van de Kerk en de moordenaars van het geloof de hand boven het hoofd houdt? Als het hier zou gaan om de Wil van de ware Plaatsvervanger van Jezus Christus, dan zou God tegenover God staan en dan was het gedaan met ons geloof.

« Daarom blijft er een laatste mogelijkheid die alles verklaart: *dat deze wil de wil is van een... afvallige Paus.* En de enige manier om niet in deze onleefbare twijfel weg te zinken is de Paus zover krijgen dat hij zich uitspreekt. Want als de Paus onwaardig is, als zijn hulp aan alle mogelijke vormen van ondermijning het voorwerp is van een terechte veroordeling, dan behoudt ons geloof zijn zekerheid. Deze zekerheid steunt op de onfeilbare en onsterfelijke Kerk, die in zichzelf de noodzakelijke energie bezit om de afvalligen die haar tot het verderf voeren voorgoed te verwijderen.

« Want er staat geschreven: “*Verwijdert de verderfelijke uit uw midden*” (1 Cor. 5, 13) en ook: “*Een ander ontvange zijn ambt*” (Hand. 1, 20). Alleen tegen deze prijs zal de vrede in de Kerk terugkeren. »

Deze tekst, meer dan dertig jaar geleden geschreven, is nog altijd brandend actueel. Wij kunnen de gevolgde denkwijze als volgt samenvatten: *Als de Paus een ketter is, dan moeten wij de Kerk niet verlaten maar hem er*

integendeel uitzetten. Onze wapens zijn het Geloof en de Wet van de Kerk. De geschiedenis leert dat die uiteindelijk altijd triomferen!

TWEE ONVOLMAAKTE OPLOSSINGEN

De geloofsafval van een Paus, zijn ketterse of schismatieke instelling, vormt een officieel schandaal. Dit schandaal vraagt om een even officiële en aangepaste reactie.

Zich verzetten tegen zulk een Paus is geen daad van opstandigheid tegen de Kerk en tegen Christus, zoals men ons nochtans vaak voor de voeten werpt. Integendeel, het kan een zeer verdienstelijke daad van geloof zijn en een onvergelijkbare dienst aan Christus. De vragen die in dat geval rijzen zijn de volgende: Als de Paus ketter is, welke actie moet er dan tegen hem ondernomen worden? Wie moet de uitspraak doen? Moet die uitspraak bekrachtigd worden door het geheel van de Kerk?

Abbé de Nantes heeft op al deze vragen een antwoord gezocht in een studie verschenen in de Franse CRC nr. 69 (juni 1973), onder de titel: « *Proces tegen de Paus* ». We geven hieronder zijn conclusies weer.

Een eerste mogelijke oplossing is die van de jezuïet Bellarminus: « *Papa haereticus DEPOSITUS EST* », « *Een ketterse Paus IS AFGEZET* ». Dit betekent dat een ketterse Paus *ipso facto*, automatisch, ophoudt paus te zijn, door het feit zelf dat hij ketter is; een ketterij staat immers gelijk met een soort van geestelijke dood, en dat geldt nog meer voor geloofsafval. Vermits een ketter geen paus kan zijn, is zijn zetel vacant... Deze stelling wordt tot op vandaag verdedigd door de zgn. sedevacantisten. Met deze “logica” kan men wel heel ver gaan... We moeten volledigheidshalve opmerken dat de grote theoloog Bellarminus het geval van een ketterse paus op een theoretische manier benaderde, maar tegelijk van oordeel was dat zoiets zich in de praktijk nooit zou kunnen voordoen.

Abbé de Nantes meent dat deze eerste oplossing vandaag de dag niet bruikbaar is, omdat ze te radicaal is: « Het religieuze denken is aangetast door het moderne liberalisme en de overtuiging dat alles voortdurend in evolutie is. De strijd voor het geloof heeft daardoor niet meer dezelfde helderheid als voorheen. De ketter ziet in zichzelf geen ketter maar een vernieuwer en een progressist. Hij wil geen rebel zijn maar een profeet en een redder van de Kerk. Sinds de hoogste functies in de hiërarchie door modernisten bekleed zijn, weten de trouw gebleven clerus en het volk niet meer wáár het geloof en wáár de ketterij moeten gesitueerd worden – als er al een duidelijk onderscheid en een tegenstelling tussen beide bestaat! » In de tijd van de martelaren, van de Kerkvaders en van de bloeiende Christenheid was op geloofsgebied alles klaar en duidelijk en volmaakt gedefinieerd. In onze tijd is het geloofsonderricht doorspekt met zoveel dwalingen dat de geesten volkomen het noorden kwijt zijn. Verkondig vandaag de dag maar eens dat het sociaal recht op godsdienstvrijheid een ketterij is: iedereen verslijt je voor een fanaticus, omdat de religieuze onverschilligheid de hele wereld in zijn greep heeft. En toch is die leer van de godsdienstvrijheid buiten de Kerk ontstaan, in de periode van de Verlichting.

De tweede oplossing is die van theologen zoals Cajetanus: « **Papa haereticus DEPONENDUS EST** », « *Een ketterse Paus MOET AFGEZET WORDEN* ». Er bestaat, zoals bevestigd wordt in de Wet zelf van de Kerk, een juridische procedure om een ketterse paus af te zetten. Wie kan die procedure opstarten? Heel eenvoudig: het volstaat dat een “*testis legitimus*”, een getuige van de Waarheid, opstaat om de aanklacht te ondersteunen. En wie moet die aanklacht aannemen? Uiteraard de Heilige Kerk. Maar heeft de Kerk de bevoegdheid om te oordelen over de Paus, die in zijn sacrale persoon toch het Hoofd van de Kerk is en de soevereine Rechter over alle gelovigen?

Om deze moeilijkheid op te lossen verwijst abbé de Nantes naar een historisch voorbeeld, namelijk de nasleep van de zaak-Honorius I [zie vorig artikel]: « De *Libellus fidei* van Paus Hadrianus II, gericht aan het achtste concilie van Constantinopel, zet ons op het juiste spoor. Hij verwijst hierin in verband met Honorius naar het recht van de gelovigen om weerstand te bieden aan de paus die zijn plicht verzaakt, en herinnert eraan dat het ondergeschikten “toegelaten” is verzet te bieden tegen richtlijnen van hun oversten en hun dwalingen te verwerpen, **maar uitsluitend in het geval van ketterij**. Hij voegt eraan toe dat niettemin geen enkele patriarch en geen enkele bisschop in dat geval het recht zou hebben om een banvloek uit te spreken **zonder de voorafgaandelijke goedkeuring van de H. Vader zelf**. »

Natuurlijk dacht Hadrianus II aan een *postuum* oordeel: een paus die zijn voorganger in de ban slaat, zoals Leo II deed met Honorius. Maar precies op dit punt vindt de stichter van de Katholieke Contrareformatie het begin van een oplossing: waarom immers wachten op de dood van een ketterse paus om een oordeel uit te spreken over een kwestie die van levensbelang is voor het geheel van de Kerk? « *Waarom niet de mogelijkheid onder ogen zien dat een paus die zijn plicht verzuimt tijdens zijn leven zelf nog én met zijn toelating een proces zou krijgen? Waarom op de dood wachten om het kwaad in te dijen?* »

HET BEROEP OP DE PAUSELIJKE ONFEILBAARHEID

Men heeft met abbé de Nantes de draak gestoken omdat hij de Paus vroeg om zichzelf te oordelen en zich dus in zekere zin te ontdebellen. Nochtans is dat de enige houdbare oplossing: **de H. Vader, vertegenwoordiger van Christus op aarde, die soeverein oordeelt over zichzelf als privé-persoon, een privé-persoon die verdacht wordt van ketterij**. Met andere woorden: Paulus VI die een oordeel uitspreekt over Giovanni Battista Montini, Joannes-Paulus II die oordeelt over Karol Wojtyła. Sint-Bernardus sprak over **een beroep van de Paus op de Paus**, en die formule is helemaal niet ridicuul of onrespectvol. Ze veronderstelt gewoon dat men gelooft in de onfeilbaarheid van het kerkelijk Leergezag, zoals het 130 jaar geleden gedefinieerd werd op het eerste Concilie van het Vaticaan. « Alleen deze definitie maakt het mogelijk om de moeilijkheid op te lossen en een werkbare oplossing voor te stellen voor het geval

van een ketterse, schismatieke en schandaalverwekkende paus. »

Deze derde weg is tegelijkertijd traditioneel en modern, en vult een theologische leegte. Zelfs kardinaal Journet in zijn *Summa* over het mysterie van “*De Kerk van het mensgeworden Woord*” besteedt aan de netelige kwestie van de “ketterse paus” slechts twee korte bladzijden. De oplossing van abbé de Nantes rechtvaardigt niet alleen veertig jaar Contrareformatie maar bereidt ook de toekomst voor.

Onnadenkende mensen herhalen om het luidst: het Eerste Vaticaans Concilie heeft verklaard dat de Paus onfeilbaar is, *dus* moet men altijd naar de Paus luisteren en hem gehoorzamen, op straffe van eeuwige vervloeking. Daarmee lijkt ons lot als opposanten van de Paus bezegeld! Laten we echter eens nuchter de redenering van de Concilievaarders van toen beschouwen.

Zij hebben de volgende redenering gemaakt: Sinds het prille begin stelt de Kerk dat men zijn ziel alleen kan redden als men verbonden is met de Bisschop van Rome en onderworpen aan diens gezag. Elke goede katholiek moet dus een liefdevolle en onderdanige zoon van de H. Vader zijn: hij weet dat dit een voorwaarde voor zijn redding is. Daaruit hebben zij vervolgens afgeleid dat de Paus noch zichzelf noch ons kon doen dwalen in de uitoefening van zijn apostolische opdracht: want als het tegenovergestelde zich zou voordoen, zouden de gelovigen gedwongen zijn hem te volgen tot in zijn dwalingen, om gered te worden! Maar **aan het kwaad is niemand gehouden**. Dat is een onaantastbaar moreel beginsel.

Op dat punt aanbeland en in het bewustzijn van het mogelijke dwalen van de Paus, hebben de Concilievaarders er zich op toegelegd om het domein van de pauselijke onfeilbaarheid strikt af te bakenen. Zij hebben een volledige lijst opgemaakt van de precieze en doorslaggevende voorwaarden van het onderricht “*ex cathedra*”, en wel om deze essentiële reden: « **Het Concilie kon geen volledige gelijkschakeling afkondigen tussen de gehoorzaamheid aan de Paus, die slechts relatief onfeilbaar is, en de gehoorzaamheid aan God, de Enige die absoluut Heilig en Waarachtig is.** »

Verering voor de Paus is niet hetzelfde als slaafse aanbidding! Het Eerste Vaticaans Concilie heeft een immense dienst aan de Kerk bewezen door een dogmatische definitie vast te leggen: de onfeilbaarheid van de Paus is heel nauwkeurig afgelijnd. Bijgevolg bakenen de grenzen van de onfeilbaarheid meteen ook de grenzen van de aan de Paus verschuldigde onderdanigheid af. Aan de andere kant van deze grenzen is de Paus niet meer onfeilbaar... en dus feilbaar! Deze waarheid van het gezond verstand wordt nochtans door heel wat brave gelovigen niet aanvaard.

Wanneer de Paus de lof zingt van de democratie, wanneer hij in zijn toespraken voortdurend het « Nooit meer oorlog! » herhaalt, wanneer hij de vereniging van alle godsdiensten preekt, **dan treedt hij buiten de gewone kaders van het katholiek geloof en de katholieke moraal**. Die standpunten vallen niet onder zijn gewoon leergezag – datgene wat de Kerk altijd en overal onderwezen heeft – en evenmin onder zijn buitengewoon leergezag. Men heeft het recht hem te zeggen: NEEN, Heilige

Vader, het is ons niet mogelijk dit te aanvaarden want het druist in tegen het uitdrukkelijk onderricht van uw voorgangers; en als u voorwendt dit op te leggen in naam van het gezag dat u van Christus gekregen hebt, dan zullen wij in de morele verplichting zijn onze gehoorzaamheid op te zeggen. Omwille van uw onfeilbaarheid zelf die door u met voeten getreden wordt!

« Het Concilie dat de onfeilbaarheid uitgevaardigd heeft, heeft even krachtig uitgevaardigd dat buiten deze voorwaarden de Paus onderhevig is aan de mogelijkheid om te dwalen, en dus niet blindelings kan gevolgd worden. Er zouden zeer veel tegenwerpingen tegen het pausdom ontkracht worden *als de Paus nederig zijn grenzen zou erkennen...* »

EEN MISLEIDENDE SUPER-ONFEILBAARHEID

Abbé de Nantes heeft er vaak op gewezen dat de Concilievaders van Vaticanum II zich eerst losgemaakt hebben van de traditionele, canonieke regels van hun onfeilbaarheid, om zich vervolgens te bekleden met een soort van super-onfeilbaarheid. Hun voorgangers hebben daar nooit aanspraak op gemaakt, maar zij stelt hen wel in staat om hun aanvechtbare nieuwlichterijen op autoritaire wijze door te drukken, tot op vandaag. Door zo te handelen hebben zij eerst te hoog gegrepen, om nadien ellendig te falen in de uitoefening van hun functie. Eens te meer wordt daardoor aangetoond dat het met de voeten treden van de eeuwenoude katholieke orde tot de ergerlijkste wanorde leidt. De stichter van de Katholieke Contrareformatie heeft dit alles in drie punten uitgewerkt in zijn *Lettre à mes amis* nr. 212 van 15 september 1965:

1. « Vanaf de eerste dag heeft het Concilie zich “bevrijd” van de enge ondergeschiktheid waaraan het Leergezag gebonden leek in verhouding tot de kerkelijke traditie. Het Concilie heeft in het spoor van Joannes XXIII vrijwillig afstand gedaan van de onfeilbare uitoefening van zijn leerzeg, en sindsdien heeft niemand nog kunnen zeggen onder welke autoriteit de debatten en de decreten precies vielen. [...] Voor de eerste keer in de geschiedenis was het opperste Leergezag in plechtige conciliaire zitting niet bij machte om zijn onfeilbaar gezag uit te oefenen, omdat de zoektocht naar de ene goddelijke Waarheid niet langer centraal stond...

« Onmiddellijk staken allerlei misbruiken de kop op. Kwam er in de conciliaire akten of in de beslissingen van de hiërarchie iets voor dat de modernisten niet aanstond? Ze stelden het gezag ervan in vraag! [...] Was er omgekeerd een punt van hun nieuwe theologie dat erbij won? Onmiddellijk verplichtten ze ons ertoe het te aanvaarden in naam van het... onfeilbaar Leergezag van diezelfde akten! »

2. De Concilievaders hebben een onfeilbaarheid van een andere aard en een andere oorsprong opgeëist: zogezegd handelden zij uitsluitend “onder impuls van de H. Geest”, zonder naar iets anders te luisteren dan hun “Evangelische ervaring”. Het leek wel alsof zij begenadigd waren met een bijzondere openbaring van het Woord Gods, op gelijke hoogte met de heilige apostelen, om de Kerk te vernieuwen, haar open te stellen

voor de wereld en haar met geweld te verplichten samen te werken met de andere godsdiensten voor de vestiging van de vrede in de wereld. « Deze profeten hebben zichzelf de volledige vrijheid toegemeten om ons voor te stellen als Geest van God wat in hen slechts de Geest van de wereld was, en als Woord van Christus wat slechts gebazel was voor het plezier van heden-daagse oren. »

3. Het resultaat van dit alles was en is een reusachtige mislukking, « één grote ruïne » zoals in het Derde Geheim van Fatima staat. De les die eruit moet getrokken worden voor de toekomstige eeuwen is de volgende: « Al de verschrikkelijke crises die in de loop van de eeuwen de Kerk door elkaar geschud hebben, kunnen heel eenvoudig verklaard worden: *de schuld ligt bij de feilbaarheid van de menselijke geesten en de zwakheid van de menselijke harten, opdat niemand zich vóór de Heer zou kunnen beroemen op zijn persoonlijke onfeilbaarheid of onwankelbaarheid!* »

DE OVERWINNING VAN ONS GELOOF

In september 1965 schreef abbé de Nantes volgende woorden gericht aan de Concilievaders: « Ons bovennatuurlijk geloof in u en in uw Leergezag stelt ons gerust: *nooit zal u op onfeilbare wijze, in naam van de Heer Jezus, de dwaling kunnen onderwijzen die nochtans in uw midden al gemeengoed geworden is*, hoe groot uw menselijke wilskracht ook is en hoe krachtig ook uw geloof in die dwaalleer. Door deze kwesties aan de voet van de Troon van Petrus te brengen hebt u zichzelf ertoe verplicht ofwel de Waarheid van het Evangelie te verkondigen, ofwel deze Waarheid te verraden en uzelf in het verderf te storten... » Inderdaad is het al zevenendertig jaar lang niet gelukt ook maar één conciliaire nieuwlichterij op onfeilbare wijze te definiëren!

Abbé de Nantes vervolgt: « Over elk nieuwsoortig evangelie dat in tegenspraak is met de trouwe overlevering van het ware Evangelie door de Kerk wordt de banvloek uitgesproken. *In de ban* dus zij die verkondigen dat de tijd van de universele vrede en de verzoening van alle mensen in religieuze neutraliteit en onverschilligheid aangebroken is! *In de ban* dus zij die louter menselijke beginselen voor de redding van de wereld verkondigen, beginselen die Christus en zijn Ene Kerk vreemd zijn! *In de ban* dus zij die de wetenschappelijke en sociale vooruitgang van de moderne tijden beschouwen als de realisatie van het Rijk Gods op aarde, en die de Kerk oproepen om van zichzelf, in overeenstemming met de andere godsdiensten, de dienstmaagd van de Wereld te maken! [...] Zonder fout zal ooit de dag komen waarop de H. Geest en de Kerk de geweldige ketterij zullen aanklagen die woekert in het binnenste zelf van de Stad Gods » (*Lettre à mes amis* nr. 212).

Zeker, de dageraad van de onfeilbare Waarheid zal aanbreken. Deze Waarheid zal oordelen tussen twee religies: de religie van God die mens geworden is en de religie van de Mens die zichzelf tot God maakt. Zij zal uitmaken welk van deze twee het stevig fundament van de Kerk is, en welk de geleidelijke verwoesting ervan.

broeder Thomas van O. L. Vrouw van Altijddurende Bijstand

EUGENIO ZOLLI

VAN DE SYNAGOOG NAAR DE KERK

De Kerk en het lot van de joden in het nazi-tijdperk: al in 1963 werd met het beruchte toneelstuk *Der Stellvertreter* (De Plaatsvervanger) van Rolf Hochhuth het startschot gegeven voor een groots opgezette campagne om Paus Pius XII te belasteren en de katholieke Kerk er zonder enige grond van te beschuldigen niets ondernomen te hebben tegen de holocaust. Deze campagne gaat tot op vandaag verder, zoals de recente schandaalfilm *Amen* van Costa-Gavras ten overvloede bewijst. Maar de waarheid heeft haar rechten. De historische waarheid komt duidelijk aan het licht in de boeiende biografie die Judith Cabaud wijdde aan de toenmalige opperrabbin van Rome, Israël Zolli, die zich na de oorlog tot het katholicisme bekeerde en bij het doopsel de naam Eugenio aannam (*Eugenio Zolli, prophète d'un monde nouveau*, Parijs 2000).

EEN VOORBESTEMD KIND

Israël Zoller werd geboren op 17 september 1881 in Brody, in (Pools) Galicië, dat toen deel uitmaakte van het keizerrijk Oostenrijk-Hongarije. Hij was de jongste van vijf kinderen uit een welgesteld joods gezin. Aan die welstand komt een einde als de Russen de zijdefabriek van zijn vader opeisen, zonder schadevergoeding: het huispersoneel wordt afgedankt en de oudste kinderen moeten werk gaan zoeken. « *Zalig de armen...* »

Zijn moeder doet veel goede werken om de nood van anderen te lenigen. En als haar initiatieven haar eigen mogelijkheden te boven gaan, aarzelt zij niet om een beroep te doen op andere dames uit de buurt, *of die nu joods of katholiek zijn*. Het naast mekaar leven van de godsdiensten in het rijk van de Habsburgers is een afspiegeling van de waaier aan nationaliteiten die in Oostenrijk-Hongarije voorkomen. Tussen joden en christenen is er in die afgelegen provincies geen sprake van enig misprijzen, zelfs niet van wantrouwen. Maar er worden geen vragen gesteld. « Christus interesseert de christenen, ons niet », zeggen de joden.

Op een dag ziet de jonge Israël bij zijn schoolkameraad Stanislas, een christen, *een kruisbeeld dat tegen een witte muur hangt*. De diepe en onuitwisbare indruk die dit beeld op hem nalaat, zal op mysterieuze wijze zijn geestelijke zoektocht begeleiden...

Zijn moeder zou hem graag rabbijn zien worden, maar de leegte van het talmoedisch jodendom waarin hij onderricht krijgt, kwelt hem. « Soms denkt hij aan de gekruisigde op de witte muur van het huis van zijn kameraad Stanislas en voelt hij levendig aan welk een onrechtvaardigheid er begaan is tegenover de zo aan doenlijke figuur van de aan het kruis genagelde man. Het herinnert hem aan de "Lijdende Dienaar" van Isaïas. En hij kan zichzelf niet beletten de vraag te stellen: "Lijdt God? En wie is dan toch die Dienaar over wie de profeet spreekt?" »

Vanuit Brody verhuist het gezin Zoller naar Lwiw (Lemberg). Israël wordt steeds sterker aangetrokken door het Evangelie dat hij grondig bestudeert: « Ik ben verbaasd: het nieuwe Testament is werkelijk een Nieuw Verbond! Hier begint een nieuwe wereld: een nieuwe aarde en een nieuwe hemel. Koninkrijken hier op aarde verdwijnen, en in de plaats daarvan verschijnen de ontrekken van een koninkrijk der hemelen. Daarin zijn de rijken die aan hun land gehecht zijn arm, en de armen die zich van dit alles hebben kunnen onthechten waarlijk

rijk, want zij zijn de erfgenamen van het koninkrijk dat toebehoort aan de bedroefden, de zwijgzamen en de vervolgd, die nooit zelf aan vervolging gedaan hebben maar die één en al liefde waren. »

DE ONTGOOCHELING VAN HET ZIONISME

Israël gaat studeren in Wenen, later in Florentië. Hij is tegelijkertijd ingeschreven in het Instituut voor Hogere Studies en in het Italiaanse rabbijnencollege, omdat hij de wens van zijn ondertussen overleden moeder wil inwilligen. In 1913 wordt hij benoemd tot vice-rabbijn in Triëst, de grote havenstad van de Donaumonarchie aan de Adriatische Zee, die na de Eerste Wereldoorlog aan Italië toevalt. In die stad leert hij het zionisme kennen, de beweging gesticht door Theodoor Herzl in 1897. De zionisten komen vooral uit Oost-Europa en zijn gevlucht voor de anti-joodse vijandigheid van het tsaristische Rusland. De jonge rabbijn hoopt dat het zionisme er niet zal toe leiden « dat de wereld verrijkt wordt met nog maar eens een nieuw nationalisme of een nieuw racisme [*sic*] », maar dat er « een nieuw vuur van menselijke en goddelijke naastenliefde zal opflakkeren ».

Zoller spant zich in om visa en paspoorten te verkrijgen voor de vele joden die vanuit Triëst naar Palestina willen vertrekken, en daarbij let hij niet op hun afkomst of hun politiek-religieuze gezindheid. Hij voelt zich vervuld van hoop als hij hen ziet afvaren, en op een dag vertrekt hij zelf om ter plaatse de joden op te zoeken. Maar zijn bezoek is van korte duur, want de ontgoocheling is groot:

« De Bijbel, eeuwige bron van vroomheid en weg die naar God leidt, is een nationaal monument geworden. En een hoogleraar aan de universiteit van Jeruzalem stelt dat het Koninkrijk van de Messias van deze wereld is! *Het is alsof men het Koninkrijk opoffert voor het koninkrijk...* Ik voelde mij buitengesloten en vreemd in het huis waarin ik geboren was. Ik begreep niet, en ik kon niet begrepen worden. »

En nog: « Ik stierf, dag na dag, uur na uur, om herboren te worden in het grote licht van Christus. »

Het interbellum is voor Israël vooral een periode van een uitzonderlijke geestelijke verdieping. Hij leest de Bijbel als een geheel, wat niet vanzelfsprekend is voor een rabbijn: Isaïas, Job, Jezus, Paulus. « Elke avond stelde hij er zich mee tevreden de Bijbel op goed geluk te openen, het Oude of het Nieuwe Testament, om te mediteren. Zo werd hij steeds meer vertrouwd met de per-

soon en het onderricht van Jezus, zonder dat er van enig vooroordeel sprake was. »

In 1904 zei koning Victor-Emmanuel III aan Theodoor Herzl: « De joden zijn voor ons voor 100 % Italianen. » Wanneer in 1938 Duitsland druk begint uit te oefenen op fascistisch Italië, antwoordt Mussolini daarop met het "italianiseren" van de joodse familienamen: Israël Zoller wordt zo Italo Zolli!

OPPERRABBIJN VAN ROME

In 1940 biedt de joodse gemeenschap van Rome aan Zolli de vrijgekomen waardigheid aan van opperrabbin en rector van de rabbijnsschool. Deze promotie is geen eenvoudige zaak op het ogenblik waarop, onder Duitse druk, allerlei antisemitische wetten in Italië van kracht worden. Bovendien is de joodse gemeenschap verscheurd tussen voor- en tegenstanders van Mussolini; deze laatsten zijn in de minderheid maar het zijn wel fanatieke zionisten.

De nieuwe rabbijn tracht beide partijen op te roepen tot het gebed en de broederlijke naastenliefde, maar hij stoot op een muur van « ijzige stilte », zoals hij zelf zegt. Niettemin geeft Zolli de moed niet op: hij kiest met overtuiging voor de zaak van God, en tegen de chaos. « Het heeft voor de mens geen enkele zin God te ontvluchten », schrijft hij. « Het is alsof men onder een valse naam zou leven in de waan dat men werkelijk iemand anders is. »

Hij herneemt zijn onderricht en zijn dienst in de synagoog, op de linkeroever van de Tiber. De armsten krijgen hulp van hem en hij zorgt voor werk voor de joden die nu onder de antisemitische wetgeving vallen. Judith Cabaud: « De joodse gemeenschap van Rome is in feite één van de oudste ter wereld en één van de meest geïntegreerde van Europa. Sedert de renaissance geniet zij van de algemene welwillendheid van de plaatselijke bevolking en van de inschikkelijkheid van het pausdom. »

Dit zegt niet genoeg. We moeten eraan herinneren dat de Roomse Kerk altijd de verdediging van de joden op zich genomen heeft, niet alleen uit christelijke naastenliefde, maar ook omwille van een reden die door Pascal schitterend onder woorden werd gebracht: « Het is overduidelijk een volk dat speciaal gemaakt werd om tot getuige van de Messias te dienen... Het is de drager van de boeken, waarvan het houdt zonder ze te begrijpen. En dat alles is voorzeggd: dat de oordelen van God hen toevertrouwd zijn, maar als een verzegeld boek » (*Pensée* 643). Zo zijn de joden de onverdachte behoeders geworden van de bewijzen voor Jezus Christus, en de werktuigen van zijn glorie, door het feit zelf dat zij Hem verworpen hebben: « Als de joden allemaal bekeerd zouden geweest zijn door Jezus Christus, dan zouden we nog alleen maar verdachte getuigen gehad hebben. En als ze allemaal zouden zijn uitgeroeid, dan hadden we helemaal geen getuigen meer » (*Pensée* 750).

Dat is de diepste reden voor de onafgebroken steun die Paus Pius XII aan de joden geboden heeft, zoals we zullen zien.

DE LEEUWENKUIL

September 1943: de tanks van de *Wehrmacht* rollen de Eeuwige Stad binnen. Zolli vat de situatie van zijn geloofsgenoten in een kernachtige uitdrukking samen: « Zij waren Italianen zoals de anderen; ze waren joden, en dus niet zoals de anderen. » Hij verwacht het ergste, maar zijn verwittigingen botsen op het naïef vertrouwen van de verantwoordelijken van de joodse gemeenschap: « In Rome », zo redeneren zij, « zal Hitler het Vaticaan waarvan de invloed zo doorweegt niet durven irriteren. Hij zal het niet wagen de Paus uit te dagen tot een publiek protest tegen een eventuele vervolging. En overigens is het aantal joden in Rome bijzonder klein. »

Zolli is beter ingelicht: « Een katholieke vriend die hij had en die actief was op de Duitse ambassade in Rome hield hem op de hoogte van de plannen die de nazikopstukken uitwerkten in verband met de joodse bevolking. » Hij weet dat als er niets gebeurt, « er een bloedbad zal plaatsgrijpen. Wie weet hoeveel joden met hun leven zullen moeten betalen? » Alle gebedsplaatsen moeten gesloten worden: « De gebeden kunnen thuis gezegd worden. Iedereen moet bidden waar hij zich bevindt. Uiteindelijk is God overal. » De joden moeten verspreid worden en men moet er op toezien dat zij niet bijeenkomen of zich samen verplaatsen. Bovenal moeten de dossiers en de namenlijst van de synagoog vernietigd worden: « We willen ons gerust toevertrouwen aan de handen van de Heer, want Hij is barmhartig », schrijft Zolli. « Maar behoed er ons voor in de handen van de mensen te vallen! »

« Ondanks alles keert hij naar zijn huisgezin terug, maar zijn dochter Miriam laat hem in allerijl weer vertrekken: "Iedereen verlaat het ghetto", zegt ze. "We moeten overleven; hier wacht ons de dood." Daarop baant Zolli zich met zijn vrouw Emma en zijn dochter een weg door de smalle straatjes, terwijl geweerschoten weerklinken...

« Vanaf de avond van 10 september controleert het Duitse leger de stad Rome. Vermits de helft van het Italiaanse grondgebied zich nu in handen van zijn troepen bevindt, oordeelt Himmler het ogenblik gekomen om van de Italianen te eisen dat zij meewerken aan de ideologie van de *Endlösung*... »

Zolli heeft meteen de mogelijkheid om na te gaan hoe ver de bekommernis van de Paus gaat, en hij wordt niet teleurgesteld. Luitenant-kolonel Herbert Kappler, hoofd van de S.S. in Rome, heeft van Himmler het bevel gekregen om « alle joden bijen te drijven, mannen en vrouwen, kinderen en oude mensen, om hen naar Duitsland te sturen ». Kappler gaat over tot chantage: hij draagt de twee voorzitters van de joodse gemeenschap op « binnen de vierentwintig uur vijftig kilo goud te leveren, zoniet zal de hele mannelijke joodse bevolking van de stad onmiddellijk gedeporteerd worden. » Meer gegevens hierover kan men terugvinden in de *Akten en documenten van de H. Stoel met betrekking tot de Tweede Wereldoorlog*, uitgegeven in twaalf delen door pater Blet, s. j. Rabbijn Zolli preciseert dat de lijst van de mensen die zo voor goud gegijzeld werden

driehonderd namen telde, met helemaal bovenaan de zijne.

De volgende morgen, 29 september, heeft de gemeenschap vijftig kilogram goud verzameld. Er blijft maar één oplossing: naar het Vaticaan gaan om de ontbrekende vijftien kilogram te ontfangen. Een "Arische" vriend van Zolli, dokter Fiorentino, brengt de rabbijn met de wagen tot aan een verborgen deur, want alle uitgangen van het Vaticaan worden door de Gestapo bewaakt. Zolli wordt naar binnen gebracht als "ingenieur" met de opdracht in opbouw zijnde muren te inspecteren. Doodernstig keurt hij de plannen die men hem voorlegt goed. Daarop begeeft hij zich naar het kantoor van kardinaalstaatssecretaris Maglione, tot wie hij zegt:

« Het Nieuwe Testament mag het Oude niet in de steek laten! Help mij a.u.b. Voor de terugbetaling van de som sta ik met mijn persoon borg, en vermits ik arm ben zullen de joden over heel de wereld meehelpen om de schuld af te betalen. »

PIUS XII, « DEFENSOR URBIS »

Ontroerd zoekt de kardinaal de H. Vader op; hij komt terug met de boodschap dat Zolli zich vóór 13 uur zou moeten aanmelden: « De kantoren zijn dan verlaten, maar twee of drie bedienden zullen u opwachten om u het pakket te overhandigen. Er zullen zich geen problemen voordoen. »

Tenslotte komt Zolli in de namiddag terug « om de Paus te laten weten dat de gevraagde hoeveelheid goud ondertussen al bijeengebracht is, in het bijzonder dank zij de bijdrage van talrijke katholieke organisaties en van parochiepriesters ».

Himmler is razend. Hij wilde joden om ze te liquideren en geen goud! Alles wordt in gereedheid gebracht voor een *Judenaktion*, een razzia. De Duitse ambassadeur bij de H. Stoel, Ernst von Weizsäcker, verwittigt de Paus die onmiddellijk aan de Romeinse geestelijkheid de opdracht geeft om de kerken open te stellen. « De redding van de joden was begonnen. »

Op het hoofd van rabbijn Zolli wordt een losprijs van driehonderdduizend lires gezet. Hij verbergt zich bij dokter Fiorentino, daarna bij Pierantoni, « en brengt bange uren door in gebed tot de Heer: "O Gij, Eeuwige, bescherm deze overblijfselen van Israël..." »

« Mijn nachten waren bijna als nachtwaken », schrijft hij; en hij smeekt uitgeput: « Heer, laat mij sterven samen met de anderen, wanneer en hoe het U behaagt, maar niet hoe het de Duitsers behaagt! Heb medelijden met alle mensen. Heb medelijden met al uw kinderen! »

In 1945 zal de neofiet Eugenio Zolli schrijven: *« Het jodendom heeft een grote schuld van erkentelijkheid tegenover Zijne Heiligheid Pius XII, voor zijn dwingende en herhaalde oproepen ten gunste van de joden. En toen deze oproepen zonder resultaat bleven, kan men zeggen dat hij onze diepe dankbaarheid verdient voor zijn krachtdadige protesten tegen de onrechtvaardige wetten en processen. Toch betreft deze schuld van erkentelijkheid vooral de joden van Rome, want ze waren het voorwerp van een bijzondere zorg omdat ze dicht bij het Vaticaan woonden. »*

Zolli schrijft verder: *« Het volk van Rome verafschuwde de nazi's en had enorm veel medelijden met de joden. [...] De H. Vader stuurde een brief die aan de bisschoppen persoonlijk moest overhandigd worden en waarin de opdracht gegeven werd om de clausuur in de kloosters op te heffen, om zo een veilig onderkomen voor de joden te organiseren. Ik ken een klooster waar de zusters in de kelder sliepen terwijl joodse vluchtelingen van hun bed gebruik mochten maken. »*

Op 15 en 16 oktober ontketent de afgevaardigde van Himmler, Theodor Dannecker, een razzia door de S.S. Kardinaal-staatssecretaris Maglione ontbiedt ambassadeur von Weizsäcker en dreigt met een tussenkomst van de Paus als de razzia niet stopt. Het is een feit dat tweehonderd van de twaalfhonderd aangehouden joden daarna vrijgelaten worden, en dat de operatie van 15-16 oktober zich nadien nooit meer zal herhalen. « In het geheel genomen », schrijft pater Blet in zijn werk *Pie XII et la Seconde Guerre mondiale d'après les archives du Vatican* (1997), « leken de kloosters en religieuze instituten van een geheimzinnige onschendbaarheid te genieten, ondanks de individuen die voor veel geld de joden verraadden die er zich schuilhielden. »

Rabbijn Zolli, ten prooi aan koude, honger en angst voor wat de volgende dag zal brengen, ziet zich nu door zijn eigen broeders uitgestoten: « In februari 1944 verklaart de Raad van de joodse gemeenschap, in geheime vergadering bijeen, zijn opperrabbijn "ontslagnemend"; alle financiële steun wordt hem geweigerd. Het appartement van het gezin Zolli wordt verscheidene keren vernield door de nazi's en door plunderaars: er is zelfs geen zakdoek achtergebleven. Dora, de oudste dochter, ondertussen gehuwd en huismoeder, had het geluk gehad samen met haar man te zijn "gearyaniseerd", waardoor zij haar vader een veiliger onderkomen bij haar thuis kan verschaffen. [...] Maar na twee weken wil onze "dolende jood" zijn tocht hernemen. Net op dat ogenblik nodigen christelijke vrienden van Dora, Gino en Emilia, hem bij hen uit en vragen zij Israël de toelating hem te adopteren als hun "papa Giovanni"... » Hij krijgt een klein kamertje toegewezen, maar mag zich niet aan het venster laten zien omwille van de burens.

« Tenslotte is het 4 juni 1944. De Amerikanen trekken de voorsteden van Rome binnen. De vijfde juni 's morgens is de Eeuwige Stad bezet door de Anglo-Amerikaanse troepen. Van op het balkon van de Sint-Pietersbasiliek zegt Paus Pius XII de uitzinnige menigte die hem begroet als "Verdediger van de Stad"... »

DE BEKERING VAN ISRAËL

De nieuwe militaire gezagsdragers herstellen Zolli in zijn functie van opperrabbijn van de joodse gemeenschap. Ze geven hem ook zijn Italiaanse nationaliteit terug. In de synagoog leidt hij de religieuze dienst van *Jom Kippoer*, de « Dag van de verzoening », in oktober 1944: *« De dag liep ten einde en ik was alleen te midden van een groot aantal personen. Het leek alsof een soort van mist mij begon te omhullen. »* De duisternis palmt geleidelijk het gebouw in, terwijl de twee assistenten links en rechts van de rabbijn de dienst afronden. Hijzelf is in

stilte verzonken. « *Plotseling zag ik met de ogen van de geest een grote weide, en midden op het groene gras stond Jezus Christus in een witte mantel; boven Hem was de hemel helderblauw. Dit visioen vervulde mij met een onbeschrijflijke blijdschap [...]. Op dat moment hoorde ik in het diepst van mijn hart deze woorden: "Jij bent hier voor de laatste keer. Vanaf nu zal je mij volgen!" Ik nam deze woorden met de grootste sereniteit in mij op en mijn hart antwoordde ogenblikkelijk: "Amen, het zij zo, het moet zo zijn".* »

Thuisgekomen vertrouwt zijn vrouw Emma hem een vreemd verhaal toe: « *Terwijl je vandaag vóór de Ark en de Torah stond, scheen het me toe dat ik Jezus Christus vlakbij jou zag staan. Hij was in het wit gekleed en hij legde zijn hand op je hoofd alsof hij je zegende.* »

Zolli doet alsof hij er niets van begrijpt, en Emma herhaalt alles « woord na woord ». En dan roept zijn dochter Miriam hem:

- Papa!

Zolli gaat haar kamer binnen en vraagt:

- Wat is er?

- Jullie spraken net over Jezus Christus. Weet je, papa, deze avond was ik juist aan 't dromen over een beeltenis van Jezus, heel groot en helemaal wit als marmer, maar ik herinner me niet meer wat er daarna gebeurde.

Ze zijn dus met drie getuigen. Zolli kan niet meer twijfelen aan de roepstem die hij in het diepst van zijn hart gehoord heeft. Hij geeft zijn ontslag als opperrabbijn van de joodse gemeenschap van Rome, en gaat daarop heel nederig aan een onbekend priester vragen om hem te onderrichten. Op 17 februari 1945 dient Mgr. Traglia hem in de kerk van *Santa Maria degli Angeli* het doopsel toe. *Hij kiest als voornaam Eugenio, als eer-*

betuiging aan Paus Pius XII die zoveel voor de joden gedaan heeft tijdens de oorlog.

Emma, zijn echtgenote, wordt dezelfde dag gedoopt, en voegt aan haar voornaam die van Maria toe. De dag daarop laat pater Dezza, de rector van de Gregoriaanse Universiteit, hen allebei hun eerste communie doen. Nog enkele dagen later ontvangen zij het sacrament van het Vormsel uit de handen van Mgr. Fogar, bisschop van Triëst in de tijd dat Zolli er opperrabbijn was.

Hij heeft pater Dezza vooraf gezegd: « *Mijn vraag om gedoopt te worden is geen do ut des. Ik vraag het doopwater en anders niets. Ik ben arm en ik zal arm leven. Ik heb vertrouwen in de Voorzienigheid.* »

Hij is inderdaad zo arm dat hij zelfs geen geld heeft om de avond van zijn doopsel te dineren: Mgr. Traglia moet hem vijftig lires geven. Hij is ook arm van hart, en treedt in oktober 1946 toe tot de derde orde van Sint-Franciscus.

DE VOLTOOIING VAN DE BELOFTE

« *De joden die zich vandaag bekeren* », schrijft Zolli, « *hebben – net als in de tijd van Sint-Paulus – alles te verliezen op materieel vlak en alles te winnen wat het genadeleven betreft. Toen mijn vrouw en ik de Kerk omhelsden, verloren wij alles wat wij op de wereld bezaten. We moeten nu werk gaan zoeken; God zal ons bijstaan.* »

Door de tussenkomst van de H. Vader wordt Zolli benoemd tot hoogleraar aan het Pauselijk Bijbels Instituut. Hij geeft colleges aan de Gregoriana en publiceert artikels en werken, o.a. zijn hoofdwerk *Christus* (1946) en een nieuwe vertaling van de *Psalmen* met commentaar (1956). Hij bereidt ook een weerlegging van het protestantisme voor, maar die zal onafgewerkt blijven.

OVER HET JODENDOM

Voor elke verstandelijke mens vormt de Bijbel een geheel waarvan de twee delen onlosmakelijk met mekaar verbonden zijn. Het eerste deel is de *voorbereiding*, het tweede de *voltooiing* van het goddelijk-menselijk werk dat verder duurt tot aan het einde van de wereld en dat zich moet uitbreiden tot aan de uiteinden der aarde.

1. De falanxist kan het hedendaags jodendom bijgevolg niet als een echte godsdienst, een verbond van heil beschouwen. Het moderne jodendom is niet de erfenis van het oude Israël en het verbond met Mozes. De Synagoge heeft dit verbond verbroken door niet te willen erkennen dat het zijn voltooiing vindt in Christus. En de beloften werden haar ontnomen toen zij haar Messias, haar redder, kruisigde: een ras dat door Godsmoord de vervloeking over zichzelf afgeroepen heeft. Het huidige jodendom is een trouweloze vervorming van de oude godsdienst en bezit dus geen waarheid, geen genade en geen oorspronkelijkheid. Het heeft zichzelf tot vijand gemaakt van God en zijn Kerk, het geestelijke Israël, door de creatie van de Misjna en de Talmoed, rabbijnse geschriften die fel vijandig staan tegenover het Evangelie van Christus.

2. De falanxist klaagt het religieuze en soms zelfs atheïstische racisme en de aardse ambitie van het jodendom aan. Zij vormen een gevaarlijke verdraaiing van de oude profetische geest. Dit hoogmoedig racisme en dit hebzuchtig imperialisme brengen voortdurend de beschaving en de vrede in de wereld in gevaar. De christenheid moet er zich tegen beschermen.

3. De falanxist is evenwel zeker geen antisemiet die het Oude Testament zou verwerpen, het joodse volk zou uitsluiten van het heil of iemand van dat volk niet zou willen vergeven. Alle mensen zijn immers geroepen tot één zelfde broederschap in Christus.

In eenklank met de Kerk en in tegenstelling tot het antieke en moderne antisemitisme beschouwt de falanxist het joodse volk als een volk apart, dat getekend is met het zegel van zijn eerste uitverkiezing en dat verstrooid onder de naties blijft voortbestaan. Dit volk is de eeuwige getuige van het Verbond met Mozes en de messiaanse beloften; het is het levend gedenkteken van de kruisiging van de Heer Jezus; en als het zich zal bekeren, zal het tevens het profetisch signaal zijn van de terugkeer van alle volkeren tot de Kerk van Christus op het einde der tijden, het nieuwe Jeruzalem dat van bij God nederdaalt.

abbé Georges de Nantes, « *Les 150 points de la Phalange* », punt 6

Als op een dag iemand hem vraagt waarom hij de synagoog opgegeven heeft om in de Kerk binnen te treden, antwoordt de rabbijn: *«Ik heb de synagoog niet opgegeven. Het christendom is de voltooiing van de synagoog. Want de synagoog was een belofte en het christendom is de voltooiing van deze belofte. De synagoog wees vooruit naar het christendom; het christendom vooronderstelt de synagoog. U ziet dus dat het ene niet kan bestaan zonder het andere. Datgene waar-toe ik bekeerd ben, is het levende christendom.*

- *U gelooft dus dat de Messias gekomen is?*
- *Ja, heel zeker. Ik geloof het sinds een aantal jaren, en op dit ogenblik ben ik zo vast overtuigd van deze waarheid dat ik mijn geloof dat zo stevig is als een berg zou kunnen verdedigen tegen alles en iedereen in. »*

Het nieuws van zijn bekering brengt grote deining teweeg in de joodse religieuze kringen over heel de wereld. Van de ene dag op de andere wordt de vereerde rabbijn die zijn leven veil had voor zijn "kudde" plotseling een ketter en een verrader. De synagoog van Rome kondigt verschillende vastendagen af, tot uitboeting van de apostasie van Zolli, en draagt rouw alsof hij gestorven is. Hij wordt geschandvlekt als een *meschumad*, een afvallige, en uit de gemeenschap gestoten.

Toch houdt de bekeerling niet op hen die hem verwerpen trouw lief te hebben: *«Ik houd mijn liefde voor het volk van Israël onafgebroken intact. In mijn verdriet om het lot dat hen getroffen heeft zal ik nooit ophouden van de joden te houden. Ik heb de joden niet in de steek gelaten door katholiek te worden. »*

Het buitengewone inzicht in de Schriften dat aan Zolli gegeven werd als aan een nieuwe Saulus van Tarsus, en de trouw waarmee hij op deze genade antwoord geeft, openen voor de katholieke Kerk « een deur die niemand kan sluiten »; die van de bekering van de joden. Na de verschrikkelijke oorlog die het begin van zijn pontificaat de glans van heldhaftigheid gegeven heeft, schenkt Pius XII aan de Kerk een aanzien, een moreel gezag en een uitstraling zoals nooit tevoren. Het protestantse Nederland, het anglicaanse Engeland, de Verenigde Staten worden erdoor beroerd. De terugkeer van de « afgescheiden broeders » laat zich voorvoelen, en die van de joden ook. Zolli sticht de Vereniging van Onze-Lieve-Vrouw van Sion, als een soort van derde orde van de congregatie van dezelfde naam die zich wijdt aan de bekering van

de joden. Hij organiseert bijeenkomsten en geeft voordrachten om het geestelijk leven van de nieuwe gedoopten te verhelderen en te voeden. In de zomer van 1953, wanneer het aantal bekeringen tot het katholicisme merkbaar aan het stijgen is in de Angelsaksische landen, wordt de voormalige rabbijn uitgenodigd om een reeks conferenties over bijbelse onderwerpen te geven aan de Universiteit Notre-Dame in de Amerikaanse staat Indiana.

DE DOOD VAN EEN HEILIGE

In januari 1956 wordt Eugenio Zolli getroffen door een zware longontsteking. Even gaat het beter, maar hij hervalt. Een week vóór zijn dood vertrouwt hij een zus-ter, die hem verzorgt, toe: *«Ik zal sterven op de eerste vrijdag van de maand om 15 uur, zoals Ons Heer. »* Op 2 maart ontvangt hij de H. Communie als viaticum: *«Ik hoop dat de Heer mij mijn zonden zal vergeven. Voor het overige vertrouw ik mij aan Hem toe. »* En nog: *«Ik sterf zonder geleefd te hebben, want men leeft alleen maar ten volle in de volheid van Christus. Wij kunnen ons slechts toevertrouwen aan de barmhartigheid van God, aan het medelijden van Christus die sterft omdat de mensheid niet in staat is om in Hem te leven. »*

Wat hij daarna nog zegt, begrijpt men niet meer: hij is reeds op de andere oever. 's Middags valt hij in coma, en om 3 uur geeft hij de geest...

Eugenio Zolli heeft het aangedurfd de smalle loopbrug op te gaan die hem van de synagoog naar de Sint-Pieter in Rome geleid heeft. Enkele individuen zijn in zijn voetstappen getreden, maar de grote kudde is hem niet gevolgd. De joden zijn in meerderheid doof gebleven voor de roepstem van hun vroegere opperrabbijn, voor wie de bekering tot het Rooms-katholiek geloof een zaak van leven of dood was:

«Ik ben ervan overtuigd dat, na deze oorlog, de verspreiding van het katholicisme het enige middel zal zijn om weerstand te bieden aan de krachten die Europa willen vernietigen. Het gaat daarbij om de idee van God en van de menselijke broederschap zoals zij gepredikt werd door Christus, en niet om een broederschap gebaseerd op het ras van de Uebermensen. Er zijn inderdaad geen joden of Grieken, slaven of vrije mensen meer: wij zijn allemaal één in Christus Jezus. »

broeder Bruno Bonnet-Eymard
(ingekort)

INGEBONDEN JAARGANGEN VAN ONS TIJDSCHRIFT

Geïnteresseerde lezers bieden wij de mogelijkheid om zich de ingebonden jaargangen van *De Katholieke Contrareformatie* tegen een gunstprijs aan te schaffen. Alle boekdelen omvatten drie of vier volledige jaargangen (meer dan 220 pagina's per deel). Ze zijn stevig ingebonden met een duurzaam kaft en kosten 10 euro (400 BEF) per exemplaar.

Beschikbaar: KCR 1991-1993, KCR 1994-1997 en KCR 1998-2000.

Te bestellen bij de verantwoordelijke uitgever, Fr. Geerts.